

OPERA SNG V LJUBLJANI

SLAVKO OSTERC

ILUZIJE

GLEDALIŠKI LIST šte. 5 - 1961-62

Slavko Osterc:

ILUZIJE

Baletna pantomima v treh dejanjih (osmih slikah).
Scenarij po zamisli Slavka Osterca priredila Marija
Vogelnikova; koreografska kompozicija: Henrik Neu-
bauer. Instrumentacijo dokončal Demetrij Zebre

Koreograf in režiser
HENRIK NEUBAUER

Dirigent:
DEMETRIJ ZEBRE

Scenograf:
VIKTOR MOLKA

Kostumograf:
ALENKA
BARTLOVA

Asistent koreografa:
LIDIJA
SOTLARJEVA

Baletna pianista:
BOBIS BORŠTNIK,
JAKOB JEZ

Ples otrok umežbala:
MILICA BUHOVA

Inspicent:
MILAN DIETZ

Iskralava kostumov:
Gledališke krojačice:
pod vodstvom ELI
HISTICEVE in STA-
NETA TANČKA

Odrski mojster:
CELESTIN SANCIN

Razsvetljava:
HINKO DVORSAK,
ROMAN HEYBAL

Lasurje in maske:
TONČKA UDERMA-
NOVA in JANEZ
MIRTIC

Slikar Stane Leben
Deklica v belem. Tatjana Remškarjeva
Vera Marinčeva
Deklica v sinjem Lane Straničeva
Čas Stane Polk
Metod Jeras
Bitja časa Ansambel
Prvi klovn Jaka Hafner
Drugi klovn Janez Meglič
Atlet Roman Anžur
Njegova partnerka Dora Stošičeva
Balončkar Rado Krulanović
Otroci Gojenci Sr. baletne šole
Berač, pevec moritatov Anton Prus

Njegova skupina:
črnošolca Tomo Brank, Jure Kolenc
natakarica Marjeta Klinčeva

Ljudstvo na trgu Ansambel

V epizodah drugega dejanja nastopajo:

Adam Franci Ambrožič
Eva Breda Severjeva
Kača Lidija Sotlarjeva

Sužnje Milena Horvatova, Marjeta
Klinčeva, Jelena Markovičeva, Nataša Neubauer-
jeva, Marija Skazova, Dora Stošičeva, Vesna
Stefančičeva

Njihov gospodar Stefan Suhí

Okostnjaki Stefanija Sitarjeva, Roman
Anžur, Stefan Furijan, Ivo Kosi, Mojmir Lasan,
Janez Meglič

Dvor, duhovščina,
vojak itd. Ansambel

Prireditelj volitev
Miss Hollywood Jaka Hafner

Plesni mojster Slavko Eržen

Zirija Franc Garibaldi, Anton Ga-
šperšič, Antonija Golobova, Marijan Pančur,
Jože Stular

Konkurentke za naslov

Miss Hollywood Beba Zalokarjeva, Maruša
Berginčeva, Milena Horvatova, Marija Skazova,
Ariana Sedlarjeva, Lane Straničeva, Vesna
Stefančičeva

Prvi Robot Rado Krulanović

Poslednji človek Franci Ambrožič

Ljudje in Roboti Ansambel

V ansamblu sodelujejo gojenci Srednje Baletne šole
v Ljubljani

SKICA V PROFILU

Začelo se je 17. junija 1895.

V Veržeju.

Nič posebnega: kmečka družina, starinski trg ob Muri, skrb za vsakdanji kruh ... Provinca.

Kdo bi tedaj vedel, da so istega leta zapisali v krstne matice Orffa, Hindemitha in Kogojca. — Wagner že dvanaest pomladi počiva na vrtu svojega Wahnfrieda, Bartok, Webern, Stravinski so komaj dodobra spoznali gimnazijske klopi, Schönberg je še mladenič.

Sicer pa: komu je tega sploh mar? Perspektive so še vedno ujete med bogoslovje, učiteljsiše in kmetijo. — Petnajstletni dečko se tedaj zlahka odloči za srednjo pot.

Učitelj.

V Mariboru maturira na pragu prve svetovne vojne. Poučuje do marca prihodnjega leta, služi vojake, spet poučuje in spet služi vojaški rok (zdaj že jugoslovanski). Potem prične — oktobra 1919 — v tretje kot učitelj. Menja nekaj službenih mest ter se ustali v Celju.

Čas teče, izgublja se kakor voda v pesku, izginja spred oči ... brez odmeva, brez cilja, brez smisla: majhna plača, majhne skrbi, majhna veselja — dnevi so si tako zelo podobni!

Vsaj na videz.

In cilj?

Sele mnogo pozneje govori o njem razločno; z rahlim posmehom in prikrito otožnostjo:

»Bilo mi je trideset let, ko sem se napotil študirat glasbo. Prej sem »skomponiral«
že celo vrsto zborčkov, samospevkov, godalni kvartet, celó simfonijo.«

Prej ...

Ta študij: saj traja komaj dve leti! Vsi temelji, samotni poskusi, iskanja — ves prej — je delo samouka. Treba je samo še izoblikovati, dodelati, razširiti obzorja, sprostiti moči. Samo zadnji korak ...

Zato pot v Prago. Kompozicijska in dirigentska šola profesorja Jiraka. Ure trdih vaj. Potem koncerti, operne predstave, debate, razmišljanja, večer za večerom. Skozi dve leti.

Tisti čas se v učitelju iz Veržeja zlomijo vzori in ideali prejšnjih dni. Brez obžalovanja, a zato s trdnim ciljem: vpiše še na četrttinski kompozicijski tečaj Aloisa Hábe. Glasbena govorica postane trda, jasna ter — kako neodpušljivo! — za vselej brez sentimentalnosti.

Zadnji korak tedaj. V novo in neznano. Med prvimi vrstami, med avantgardisti.

Zdaj je osebnost popolna, smisel dognan, cilji določeni. Septembra 1927 postane profesor na Državnem konservatoriju v Ljubljani. Profesor za harmonijo, kontrapunkt, instrumentacijo, estetiko — in kompozicijo.

SLAVKO OSTERC, skladatelj.

»Moja smer je skrajna levica ... Prepričani smo, da morajo imeti nove ideje tudi nove oblike ... mi pa smo za oblike, kjer izpade sleherna sekvenca in repriza, sploh vsako ponavljanje.«

»V koncertni brošuri APZ smatra nekdo, da je zapisano smrti vse naše glasbeno udejstvovanje, ki ni v zvezi z narodno pesmijo. Ne preostane mi drugega kakor: živijo smrt! Na fronti nisem imel časa, da bi junaško padel — morda je na tej fronti prilike dovolj.«

Pa odmevi?

»Atonalen polifonist, pristaš 'nove stvarnosti'. Mrzi romantiko in čustvenost, češ da sta neslani, zanika harmonijo (!), ne mara melodije in piše glasbo za razum, torej ne za srce in dušo.«

»Verdi in Puccini bosta živela večno, za te novotarije je pa škoda časa in truda...«

»Zelo smo hvaležni Slavku Ostercu, da je slovensko operno produkcijo obogatil z novimi, svojevrstnimi deli, ki dokazujejo, da stopamo k vzorcem najmlajše muzikalne smeri. Usoda Kogojevih 'Črnih mask' in Bravničarjevega 'Pohujšanja' — operi sta izredno naglo izginili — pa bržčas tudi Ostercu ne bo ugodnejša.«

In vendar:

»Pristaši nove stvarnosti, objektivne melodike v baročnih oblikah in ponavljajočih se kánonov, trde materialnosti brez sentimentov, arhitekture iz železa in betona in natančnih računov... so prirejali Ostercu burne ovacije, ga klicali na oder in mu poklonili posrebn venec.«

»... glasbenike je navdušila Tvoja fuga iz orkestralne suite. Vsem je bilo žal, da se stvar ni v celoti izvajala. Tudi Gradnikov cikel je zapustil mogočen vtis. Pri Heineju in Tvojih četrttonih so bila mnenja deljena. Dve stranki pa tudi nekaj pomenita — ena je namreč za Tebe, druga za večni počitek. —«

»Cenjeni gospod profesor! Ko sem izvedel, kako so Vaše tri opere razburile ljubljanske duhove, se čutim le prisiljenega, da Vam kot Vaš nekdanji učenec čestitam k uspehu... Prepričan sem, da mojih čestitk ne boste neradi sprejeli, če so Vam dokaz, kako rad se spominjam na svoje kompozicijske ure v Ljubljani.«

Torej je bila pot le odprta! Samo čakala je pravih mož.

In Osterc je vedel, kje mora pričeti:

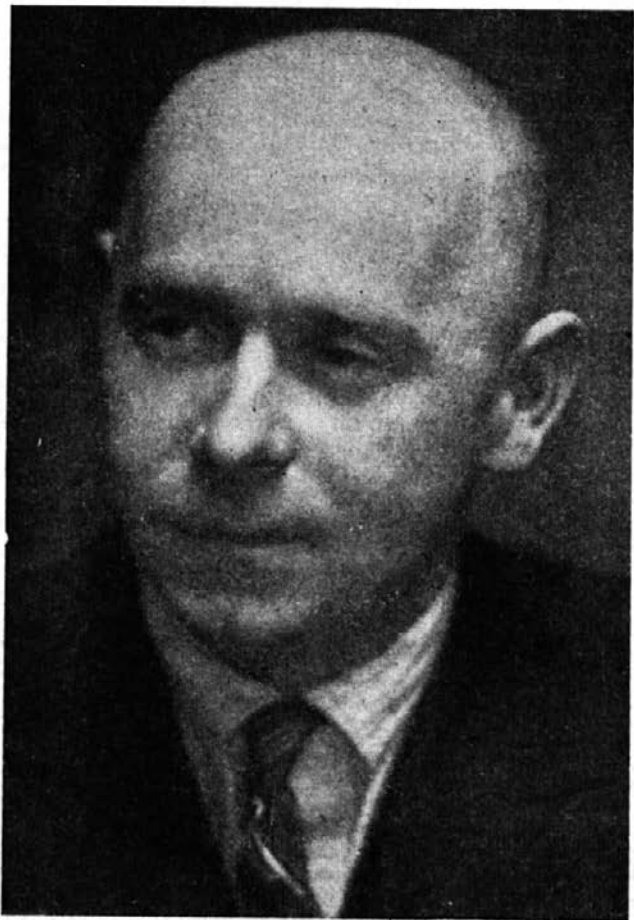
»Veliko važnost polagam na vzgojo naraščaja na konservatoriju. Gojence sem hotel osvoboditi romanticizma ter jih privedi k sodobnemu slogu.«

Kakor bi bil odčaral zakleto kraljično... prezračil zatohlo sobano... spustil vajeti mladostnemu poletu!

»Sam ne vem, kako sem naenkrat prišel, odnosno kako ste me privedli na to polje, na katero sem pravzaprav želel vedno priti. Mnogo — pravzaprav vsa zahvala gre Vam! Res je bil velik trud — pogruntal sem le, kako je treba pisati, če hoče človek povedati drugim to, kar nosi v sebi... Ko pride človek s trudom in neumornim delom do te točke, se mu res zdi smešno že vsako diatonsko moraliziranje — smešen se mu zdi pravzaprav celoten kromatični aparat, ki je tako zelo, zelo omejen!«

»Gospod profesor, nisem se izneveril slogu Vaše šole, temveč sem sedaj, ko sem spoznal razne sloge in eksperimente, prišel do čistega spoznanja vrednote Vaše šole.«

Po malem se množijo tudi izvedbe. Doma — čeprav jih je še vedno bore malo — in za mejami. Premiera v Firenzah, Pragi, Parizu, Budimpešti, Sofiji, Varšavi, Buenos Airesu... Prošnje za notni material, za podatke o življenju in delu...

SKLADATELJ SLAVKO OSTERC
(1895—1941)

Pisma in pozdravi z vseh koncev Evrope. Hába, Dallapiccola, Apostel, Fitelberg, Scherchen, Hartmann, Vladigerov, Honegger, Slavenski ...

Komaj zaznavno — a pričelo se je svitati.

»Kdo bi si pri naših skromnih razmerah mislil, da se bodo skladbe Slovencev igrale v inozemstvu. V tem oziru imaš Ti največji uspeh in Tebi pripada zasluga, da si membrano, katera nas je ločila od sveta, prebil. Slava in hvala Ti!«

Kaj pa kaplja pelina?

»Čudim se, da mi očitajo anacionalnost v glasbi, povsod drugod po svetu pa ugotavljajo, da so moje skladbe kljub nacionalni noti tehnično na svetovni višini.«

Tako mimogrede, v nekem intervjuju, tako sredi ironije in zavestne moči, da zdrsne misel mimo nas skoraj neopazno.

Spet enkrat nemo propheta in patria.

Pač:

»Bili smo ,prenavdušeni', če je ta beseda v slovarju ... Dragi Slavko, vedno sem v Tebe verjel, a sedaj verujejo še drugi.«

»Poleg Tebe, učitelja in mojstra, Tvoji učenci pač izginejo. Ti stojiš suvereno nad vsemi, nobeden drugih Ti niti blizu ne pride. Ni to moja zaverovanost v Tebe, je resnica.«

»Čestitam Ti! Po mojem mnenju si Ti eden tistih zelo redkih komponistov, kateri se ne borijo več s formo in uporabljajo svojo tehniko za izražanje svojega duševnega občutja, to se pravi: Ti si zreli komponist velikega formata.«

— A to je bilo skoraj vse.

Zakaj pri nas smo kdaj pa kdaj s priznanji čez mero skopi. Samo kdaj pa kdaj seveda ...

In Osterc ni znal jadikovati.

Tudi ni hotel.

Ostalo mu je delo, spodbudna in občudujoča pisma — iz tujine, učenci, šah, skrb za izdajanje skladb, večeri ob prijateljskem omizju ... in spet delo.

Potem se je veriga nenadoma pretrgala:

29. januarja 1940 ga odpeljejo v bolnišnico. Zelodčna operacija. Meseci, ki naj bi pomenili okrevanje.

»Česar Ti v svoji bahariji o zdravju ne priznaš, to vem že od vseh strani, namreč da si čisto na tleh, ker Ti je po težki operaciji manjkala v rekonvalescenci prava nega, zdrava dietična hrana in predvsem potrebni mir.«

Kajpak, zvonjenje po toči je prepozno. In nemara niti potrebno ni, zakaj skladatelj se je znova postavil na noge ...

Za zbadljivimi domislicami in nasmejanim obrazom pa je grebla bolezen še bolj kot dotlej.

Čas se je iztekal z neizprosno naglico.

Potem — 23. maj 1941. V zavetišču sv. Jožefa.

In potem osmrtnice.

In članki.

In govori.

— In molk.

Vojna, ki je divjala, pa je bila bučna.

SLAVKO OSTERC IN SLOVENSKI BALET

Lani maja je poteklo dvajset let, odkar je zavrtna bolezen pregodaj uničila življenje enega največjih slovenskih skladateljev — Slavka Osterca. Skromne so bile proslave te obletnice, morda celo preskromne. Tudi naš baletni ansambel je želel počastiti skladateljev spomin s praižvedbo njegovega celovečernega baletnega dela »Iluzij«, s praižvedbo njegovega zadnjega opusa pred smrtjo, ki ga je posvetil Sergeju Prokofjevu in katerega partitura je neuporabljena ležala dvajset let v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Klavirski izvlečki tega baleta, ki jih je izdal skladatelj v samozaložbi v zadnjem letu svojega življenja in jih večinoma podaril svojim prijateljem in učencem ter poklicnim kolegom doma in na tujem, so zavzemali častna mesta v njihovih knjižnicah in s svojo prisotnostjo dopolnjevali slovensko tiskano glasbeno literaturo.

Zal smo morali svojo namero za izvedbo preložiti v letošnje leto, ker je roka, ki je vodila skladateljev svinčnik pri instrumentaciji baleta, zastala pred tretjim dejanjem. Sedaj je to delo prevzel skladatelj učenec Demetrij Zebre in tako bomo lahko združili počastitev skladateljevega spomina še s proslavo pred otvoritvijo kongresa muzikologov Jugoslavije, ki bodo s tem lahko spoznali tudi to skladateljevo delo.

Osebnost me veseli, da bom s tem po krstni izvedbi R. Savinovega baleta »Čajna punčka«, ki je bila marca 1959 v Mariboru v počastitev 100-letnice skladateljevega rojstva, lahko postavil na slovenski baletni oder še drugi obstoječi celovečerni slovenski balet. Razen teh obeh velikih baletov so bili v Ljubljani oziroma Mariboru izvedeni le še štirje kratki baleti slovenskih avtorjev.

Želja slovenskih baletni plesalcev in še posebej moja želja je, da bi se nadarjeni skladateljski rod, ki nam raste, odločil za sodelovanje, da ustvarimo skupno povsem naše slovenske balete. Naj jim bosta mariborska praižvedba »Čajne punčke« in današnja premiera v Ljubljani spodbuda pri uresničevanju tovrstnih zamisli in dokaz naše želje, da bi vsaj vsako drugo leto izvedli po en izvorni slovenski balet.

PRED PREMIERO »ILUZIJ«

(Iz pogovora s skladateljem Demetrijem Zebretom.)

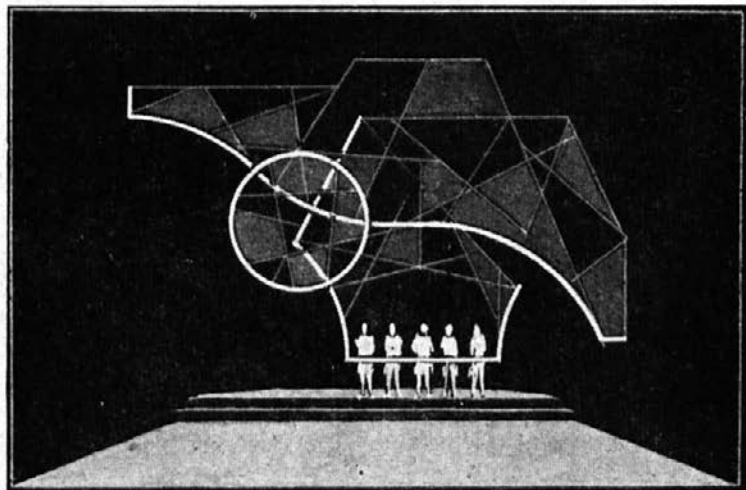
»Kaj Vas je spodbudilo, da ste instrumentirali Osterčeve »Iluzije«?

V umetniškem svetu našega gledališča in med koreografi samimi so bile Osterčeve »Iluzije« in njihova uprizoritev že dolgo živahen predmet razprav. Velika ovira za postavitev tega dela pa je bila v tem, da »Iluzije« niso bile v celoti instrumentirane. Vendar se vse doslej ni nihče lotil te sicer lepe, pa tudi težavne naloge, ki zahteva največje možno približanje in zvestobo sméri in načinu Osterčevega instrumentiranja.

K delu me je spodbudilo dejstvo, da bo v aprilu v Ljubljani kongres jugoslovanskih skladateljev in da bi ob tej priliki naša Opera hotela uprizoriti domače odrsko delo. Bil sem mnenja, da je kongres skladateljev najbolj ugodna priložnost, pokazati našim glasbenim ustvarjalcem še ne izvedeno delo slovenskega umetnika. Zato smo predlagali Zvezi skladateljev Jugoslavije, da bi to izvirno domače delo uprizorili.

Bi nam hoteli povedati nekaj besed o instrumentaciji?

Skladbe avantgardista Slavka Osterca so bile izvajane doma, na sodobnih glasbenih festivalih, pa tudi v širšem glasbenem svetu. »Iluzije« pa je Osterc skomponiral prav pred začetkom druge svetovne vojne in jih ni do kraja instrumentiral. Čeprav so bile v vsebinskem smislu potrebne spremembe, je umetniška vrednost dela ostala nespremenjena. Zato sem toliko bolj občutil izredno odgovornost, ko sem nadaljeval z instrumentiranjem tam, kjer je avtor prenehal. Hotel

Ing. arch. Viktor Molka:
Osnutek scene za prizor iz Osterčevih »Iluzij«

Lidija Osterc:
Skica z vaje za »Iluzije«

sem namreč ostati čim zvestejši načinu skladateljevega instrumentiranja, ki je prav v tem delu precej različno od instrumentacije drugih komponistovih del. V »Iluzijah« je Osterc opustil zvočno nasičenost in se lotil solistične obdelave instrumentov. Posebno značilne so skupine pihal, ki jih skladatelj ni postavil v pravem smislu instrumentiranja v idealno sozvočje, pač pa v zapovrstnem redu partiturnih glasov. Vse to je precej nenavadno in zato sem moral skladbo dodobra preštudirati, docela spoznati in sprejeti instrumentacijo prvega dela, pa nadaljevati s svojimi najboljšimi močmi v duhu avtorjeve intencije. Moja odgovornost je toliko večja, ker ne bi želel, da bi med komponistovim in mojim delom nastal občuten razloček. Upam pa, da bo delo kljub vsemu imelo vtis enotnosti.

Vaše misli ob uprizoritvi »Iluzij«?

Ob uprizoritvi Osterčevih »Iluzij« bi rad poudaril svoje prepričanje o dolžnosti našega srednjega gledališča, ki ima svoj baletni ansambel, da to delo oživi na odru in se oddolži spominu enega naših najpomembnejših skladateljev med obema vojnama. Izvedba »Iluzij« ni le pomemben delež reproduktivni glasbeni umetnosti, temveč tudi izvirni slovenski baletni umetnosti.

Še eno vprašanje. Vemo, da je bil Osterc Vaš profesor. Morda bi nam povedali nekaj zanimivosti o Vašem osebnem srečanju z njim?

Moji prvi stiki s Slavkom Ostercom so se pričeli v kompozicijskem oddelku Akademije za glasbo. Oddelek je namreč vodil Osterc. Že pri najinem prvem srečanju sem imel občutek, da se bova dobro razumela. Tako je tudi bilo, saj sva tesno sodelovala že v času mojega študija. Po končanem študiju v Ljubljani pa sem bil z njegovim priporočilom sprejet na oddelek za kompozicijo v mojstrski šoli Josepha Suka v Pragi. Suk je imel veliko zaupanje do Osterčevih učencev. (Pri njem so študirali tudi absolventi Osterčevega kompozicijskega oddelka Marijan Lipovšek, Pavel Sivic in Franci Sturm.)

Kot človek je bil Osterc preprost, enostaven, in — kar je pglavitno — nesebičen. Veselil se je uspeha svojih učencev in jim pomagal do izvedb njihovih del doma in izven doma. Bil je ne samo izredno plodovit skladatelj, temveč tudi odličen organizator in propagator sodobne glasbe, kar takrat ni bilo lahko delo. Organiziral je koncerte sodobne glasbe v okviru SIMC-e.

V posebno živem spominu mi je eden zadnjih koncertov pred skladateljevo smrtjo. Koncert slovenske simfonične glasbe je izvajala takratna Slovenska filharmonija, na sporedu pa so bila dela Slavka Osterca, Antona Lajovica, Flipa Bernarda, Matije Tomca in moja. Večji del sporeda sem na Osterčevo željo tudi dirigiral. Takrat je napisal: *Izvedbo svojih del sem zaupal Žebretu, ker je iz moje šole in vem, da jih bo pravilno tolmačil.*

Tako mi je tudi prijetna dolžnost, da sodelujem pri krstni izvedbi poslednjega Osterčevega dela in s tem izpopolnim reprodukcije njegovih umetnin.

Dr. Henrik Neubauer:

O NASTAJANJU »ILUZIJ«

(Odlomki iz pisem Slavka Osterca skladatelju Ristu Savinu)

Ko sem se začel baviti z mislijo na uprizoritev Osterčevega baleta »Iluzije«, na katerega me je že pred leti opozoril dirigent Samo Hubad, sem skušal skromne skladateljeve obnotne opazke v klavirskem izvlečku dopolniti s pričevanji avtorjevih učencev, prijateljev in znancev. Pokazalo pa se je, da skladatelj nasprotno svoji navadi o tem ni veliko govoril ali pa je že zapadlo v pozabo.

Ob uprizoritvi Savinovega baleta »Čajna punčka« v Mariboru sem se pa seznanil s soprogo pokojnega skladatelja — Olgo Širca-Savinovo. Pri tem sem zvedel tudi za Savinov muzej v Žalcu, ki ga je ona sama uredila v domači hiši. Tam je veliko gradiva, ki priteguje zanimanje naših muzikologov. Ob obisku v Savinovem domu sem našel tudi skrbno urejeno posebno mapo, ki je vsebovala pisma in dopisnice, ki jih je pisal Slavko Osterc svojemu velikemu prijatelju in kolegi Ristu Savinu. V obilici pisem sem kmalu zasledil tudi dopisnico, v kateri je Slavko Osterc pisal svojemu prijatelju 2. avgusta 1937 iz Veržeja med drugim tudi tole:

»Jaz sem končal en Nonet (Fl, Ob, Cl, Cor, Fg, V, Vla, Vcl, B) in delam sedaj 1. Mouvement symphonique Nro II in eno pantomimo.«

To me je vzpodbudilo, da sem temeljito pregledal vso korespondenco in zasledil še več pisem, ki so omenjala posamezne faze nastajanja baleta »Iluzije« in ki bodo gotovo zanimala tudi gledalce današnje predstave, vse ljubitelje slovenskega baleta in ne nazadnje tudi naše muzikologe.

Naslednjo vest o baletu zasledimo šele v pismu z dne 20. okt. 1938:

»Zdaj delam še malo »drobiža« — suito za orgle. Že imam 2 stavčka: kanon, passacaglio, pa še kake 3 zraven naredim. Potem pa spet »los« na balet.«

10. junija istega leta pa že piše določneje:

»No, toliko uradno! Privatno: S pantomimo sem v sredini II. dejanja — med slikami imam 4 velike orkestrske medigre (3 so že gotove), ki jih bom napisal v posebne 4 partiture kot nekako simfonijo, tako da se lahko izvajajo kot suita ali pa vsak zase. Skupen naslov bo: Quatre pièces Symphoniques — vsak zase pa 1. Marche, 2. Caprice, 3. Marche triste (ta je hecen — kakih 6—7 minut ff — to je »triste«) in 4. Tocate. Včeraj sem začel (1. Marche) instrumentirati — 2 strani, 2 uri. Partitura je tako črna, da bo ves Blech eksplodiral.«

18. decembra v istem letu je s komponiranjem teh mediger že skoraj gotov:

»Ta čas sem končal eno petdelno suito za orgle in 3. stavek simfonije (musique funebre), 4. bo podivjana Toccata. Hkrati bodo ti 4 stavki simfonije kot medigre pri »Szenenwechsel«-u v pantomimi.«

Pri naši uprizoritvi teh Quatre pièces Symphoniques, ki so v klavirskem izvlečku le omenjeni, nismo mogli uporabiti zaradi tega, ker trajajo po 10 do 15 minut in bi bili predolgi za medigre med slikami II. dejanja, ki trajajo le po 5 do 10 minut. Če bi sledili avtorjevi zamisli, bi bile na ta način medigre mnogo daljše kot dogajanje na odru.

Pismo z dne 20. novembra 1939 mi je potrdilo moje mnenje, da je skladatelj hotel v drugem dejanju predstaviti svet v toku časa, kar iz obnočnih opazk ni bilo mogoče razbrati. To pismo pa točno pojasnjuje pomen posameznih slik-prividov, čeprav je vsebino nekaterih skladatelj kasneje še nekoliko spremenil — in tudi v naši priredbi je prišlo še do sprememb druge in tretje slike tega dejanja. Toda naj govori Slavko Osterc sam:

Lidija Osterc:

Pri vaji za Osterčeve »Iluzije«

Lidija Osterc:
Skica z vaje
za Osterčeve »Iluzije«

»S pantomimo »Iluzije« končavam II. dejanje. II. dejanje ima 5 »prividov«:

1. Paradiž Začetek sveta
2. Inferno Prvi greh in posledice
3. Abu Hasan in Ali Baba Orient
4. Hollywood Gegenwart
5. OUR (Osterčevi Universal Roboti) Zukunft

III. dejanje bo nadaljevalo »dejanje«, (ki je bilo prekinjeno na koncu I. dejanja). Torej — vedno kaj novega — skoraj več kot »Im Westen«. Iskrene pozdrave milostivi in Tebi Tvoj Slavko.«

V začetku leta 1940 je bil Slavko Osterc operiran zaradi ulkusa na želodcu in tudi zdravljenje na Nevrološkem oddelku mu je za nekaj časa preprečilo skladateljsko delo. Pismo z dne 12. aprila 1940 pa že dokazuje, da je spet na nogah:

»Grozno dosti pisarije sem moral zadnji čas nadoknaditi, vendar tudi že pridno komponiram: nadaljujem balet in istočasno delam »Fantasie chromatique« za klavir.«

Sedemnajst dni kasneje, 29. aprila 1940, piše o komponiranju baleta še več:

»Včeraj sem prav pridno nadaljeval balet — gre mi kar samo od sebe. Delam z lahkoto, čeprav sem se pričel precej rediti — mislim, da v mojem sedanjem stanju to ni zguba.«

In 4. aprila 1940: že zopet izraža zadovoljstvo nad uspešnim delom:

»Predvčerajšnjim in včeraj sem spet ogromno naredil na baletu — kar samo od sebe gre in povrh še čisto originelno!«

Pol leta kasneje, 19. novembra 1940, je delo še bolj napredovalo:

»Dragi prijatelj, oprostí mi, da šele danes odgovarjam na Tvojo prijetno kartico — saj veš... No, javljam Ti, da je čistopis (podčrtal Slavko Osterc) klavirskega izvlečka mojega baleta že v III. (zadnjem!) dejanju.«

Čez poldrugi mesec, 7. januarja 1941, gre klavirski izvleček že v tisk:

»Dragi! Danes bom zelo kratek, v par dneh dobiš daljši »izveštaj«. Sem ravno prebolel gripo in noter spravljam, kar sem zamudil. Delam vsega vruga: danes bom končal »Kromatika in modulacija — Navodila komponistom«. Izide v srbsčini, v latinici. — Hkrati že tiskamo (30 izvodov klavirskega izvlečka »Iluzije« (balet). Sem sredi korektur, pa tudi zadnje dejanje še ni čisto gotovo...«

In v pripisu dodaja še:

Sedaj že zelo (podčrtal Slavko Osterc) izgleda, da bo premiera mojega baleta v Moskvi.«

Vojna vihra je prekinila dopisovanje med prijateljema. Instrumentacije tretjega dejanja Osterc ni dokončal, kajti v maju 1941 je že smrt prekinila njegovo plodno delo. Nameravano premiero v Moskvi je tudi najbrž preprečila vojna in s tem izvedbo slovenskega odrskega dela v tej veliki prestolnici... Take misli so zaključile moj obisk pri ljubeznivi soprogi pokojnega Rista Savina, ki je v svojem domu tako pogosto sprejemala tudi Slavka Osterca in mnoge druge ustvarjalce slovenskih glasbenih del.

»ILUZIJE«

(Vsebina.)

ILUZIJE SO IZPOVED UMETNIKA O USTVARJALNEM ODNOSU DO UMETNINE; IZPOVED O LJUBEZNI DO STVARITVE, KI Z USTVARJANJEM RASTE (PIGMALION) IN UGASNE Z ROJSTVOM NOVE UMETNIŠKE IDEJE.

I. D E J A N J E : S L I K A R J E V A T E L J E

Slikar stoji pred sliko deklice v belem in jo kritično opazuje; vseh mu je; ples občudovanja in ustvarjalne sreče se spreminja v ples ljubezni do deklice, ki jo je ustvaril. Deklica v podobi ustreza slikarjevemu ljubezenskemu zanosu.

Pojavi se Čas, mojster gibanja in spreminjanja sveta.

Slikar se vznemiri in vznejevolji; tujec je stopil med njega in njegovo stvaritev. Slikar skuša zavarovati podobo pred razvrednotenjem časa.

Deklica ob prihodu Časa okameni v časovni odmaknjenosti.

Čas pa je dobre volje; rad ima umetnike, ker čuti sorodnost z njimi; ustvarjalci so in sežejo preko časa.

Res je dobre volje; belo deklico iz podobe, ki je slikarju prirasla do srca, je prišel oživljat.

Slikar je srečen in se počuti kot stvarnik; in deklici bo vedno zvest; saj jo je sam ustvaril in si jo izbral.

Čas, ki vlada času in prostoru, zapove naj se menja čas in prostor. Pojavijo se bitja časa in napolnijo in obvladajo prostor; slikarja, ki jih opazuje, potegnejo v svoj krog.

Slikar je prestrašeno plah, ker so mu ta bitja neznana; je pogumno odločen, ker hoče zaščititi svojo deklico.

Vse se spet umiri. Čas ponudi deklici roko in jo popelje iz okvira do slikarja.

Trio Časa, slikarja in deklice.

Čas se umakne.

Slikar in deklica plešeta duet ljubezni; eteričen in brezstrasten, ker je deklica slikarjeva stvaritev.

Ples ljubezni počasi zadobi pridih telesne ljubezni.

Čas je zadovoljen.

I I. D E J A N J E : P O T O V A N J E S K O Z I Č A S

Mojster Čas vodi slikarja in deklico skozi svoj svet.

1. slika: **RAJ** — svet praljudi (pravek).

Prva človeka se sprehajata po raju; brez ljubezni in občutka za lepoto.

Kača Spoznanja ju srečuje in prebuja iz pranevednosti ter jima odkriva svet lepote in spoznanje ljubezni, ki spreminja žival v človeka.

Ljubezen ljudi se poveže z lepoto narave.

2. slika: **PEKEL** — svet suženjstva (stari vek).

Ples suženj je ples nesvobode in želje po svobodi; gospodar izbira in izbere lepo mlado dekle; odpelje jo.

Sužnje ostanejo; ostane suženjstvo in hrepenenje po svobodi.

3. slika: **MRTVAŠKI PLES** — (srednji vek).

Smrt stoji pred vsemi in ne izbira; ples kralja in kraljice, duhovnikov in vojakov, beračev in obsojencev in osumljencev.

Smrt ne izbira, vsi so enaki v poslednjem plesu s Smrtjo.

Lidija Osterc:

Skica z vaje za »Iluzije«

4. slika: MISS HOLLYWOOD — (sedanjost).

Prireditelj volitev Miss Hollywood sprejema žirijo.

Plesni mojster pripelje tekmovalke in jih razporedi; predstavi jih skupno in posebej. Ples tekmovalk — karikatura neumnosti, afektiranosti, neokusnosti in blaziranosti.

Žirija ocenjuje in izbere.

Izbranka še enkrat stopi pred publiko; neizbrane tekmovalke se razburjajo; raztrgajo častni napis za Miss; zbežijo.

Ostane veličastna žirija, ostane še veličastnejši prireditelj. Ostane novi napis za Miss Hollywood, ki osramočenemu prireditelju čez vse pristojata.

5. slika: ROBOTI — (bodočnost).

Ljudje ustvarijo Robota in mu ukazujejo; veselijo se njegovih sposobnosti.

En Robot, dva Robota, trije Roboti; več Robotov, veliko Robotov.

Pohod Robotov; znanstveno natančen in urejen; tog in brezdušen.

Ljudje ga opazujejo in se mu prilagajajo; neopazno sprejemajo njegov ritem in red. Njegovo oblast. Ubogajo Robota; kdor se upre ali zmeša v njegovem redu, je pokončan. Roboti ga pohodijo in zmečkajo.

Vedno več Robotov, vedno manj ljudi. Veliko Robotov; samo še trije, še dva, še en poslednji človek.

Poslednji človek se zmeša sredi Robotovih ritmov; Roboti ga uničijo.

Toda brez njega se njihove poti zmešajo; Roboti se zaletavajo in kvarijo in drobijo. Splošna katastrofa.

I I I. D E J A N J E

1. slika: SEMANJI DAN IN VELIKI TRG.

Zgodnje jutro in prva zora; slikar in deklica v belem plešeta v novi dan.

Deklica v sinjem prepleše in preleti prostor. Lepa mlada deklica v sinjem; lepa v barvah in linijah in gibanju; lepa, da bi jo človek naslikal!

Trg se napolni in oživi.

Popotni cirkuški klovn in artisti razkazujejo svoje znanje.

Nekdo prodaja balončke; otroci z balončki.

Spet se pojavi deklica v sinjem; lepa mlada deklica v sinjem, ki bi jo človek naslikal zaradi lepote.

Slikar jo opazi, ostrmi, zasiže in zapusti deklico v belem ter pohiti za novo vizijo novega ustvarjanja.

Mali punčki je pobegnil balonček.

Bela deklica je ostala sama.

Sama poleg Časa.

Tekst moritativ (besedilo Slavko OSTERC):

Na trg pride berač z dečkoma in deklico. Berač prepeva moritativ; dečka in deklica jih s pantomimo razlagajo.

Po cesti gresta študenta dva
sta s črne šole šolarja.

Pa v eno krčmo prideta
in vsak eno pivo pijeta.

Še prej, ko sta iz krčme šla,
sta htela, da bi plačala.

Pa reče jima kelnarca:
ne bosta nič mi plačala,
le to bosta povedala,
kar jaz bom vaju vprašala.

Študenta sta zadovoljna bla,
sta kelnarco poslušala.

Ko sta jo že poslušala,
je tri stvari poprašala.
Kam tiste kelnarce pridejo,
ki vodo med vino mešajo?
Študenta sta se spogledala
oba sta odgovarjala:
Tiste kelnarce v keho pridejo,
ki vodo med vino mešajo.

Kam tiste kelnarce pridejo,
ki druge ljudi opravljajo?
Tiste kelnarce v keho pridejo,
ki druge ljudi opravljajo.

Trg se prazni; prihaja noč.

Slikar spremlja deklico v sinjem in sanja o novi sliki.

Čas spremlja deklico v belem; ji snema pridih telesnosti in življenja.

2. slika: SLIKARJEV ATELJE.

Slikar se je ves predal podobi deklice v sinjem.

Deklica v belem ne vzbuja več njegovega zanimanja in je s tem zgubila čustvenost.

Čas prepusti deklico v belem njenemu okviru; deklica se spet spremeni v sliko.

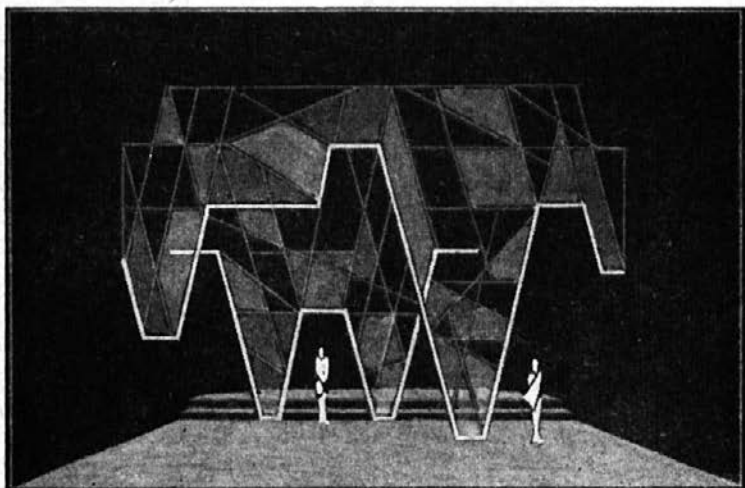
Slikar stoji pred podobo deklice v sinjem in jo kritično opazuje; vseh mu je; ples občudovanja in ustvarjalne sreče se spreminja v ples ljubezni do deklice, ki jo je ustvaril.

Deklica v podobi ustreza slikarjevi ljubezenski vnemi.

Kam tiste kelnarce pridejo,
ki matere deco pripravljajo?

Tiste kelnarce v keho pridejo,
ki matere deco pripravljajo
Še prej ko sta iz krčme šla,
sta kelnarco povprašala:
Oj Mici, Mici, Micika,
kaj si ti vse to delala?
Če bi jaz tega ne delala,
bi jaz tega ne vprašala.

Ko sta že študenta na cesti bla,
sta Miciki še odgovarjala:
Sediš, sediš, sedela boš,
če vse to žandarjem povedala boš.

Arch. V. Molka: Osnutek scene za »Iluzije«

BALETNI BESEDNJAK

Nekaj o moderni v plesu za gledalce — ljubitelje baleta.

Besedilo: dr. Henrik NEUBAUER,
slike: akad. slikar Marijan PLIBERŠEK

IV.

Klasična baletna tehnika, o kateri smo govorili v prejšnjih sestavkih, je temelj vzgoje plesalcev in je nujno potrebna za obvladanje telesa, ki je obenem instrument in posrednik, s katerim obvladamo ta instrument. Vendar so razni tako imenovani stranski predmeti nujno dopolnilo in znanje le-teh veliko koristi plesalcu pri njegovih izvajanjih tako v obvladanju prostora kot tudi vloge, ki jo tolmači. Posebnost plesnega poklica je tudi v tem, da mora vsak nastopajoči, tako solist kot tudi plesalec v nesolističnem plesu, predstavljati nek lik ali vlogo. Izjema niso niti baleti brez vsebine, kjer je potrebno predstaviti gledalcem vsaj zavzetost in veselje do plesa z obiljem mladostne svežine. Ravno tu pa pride seveda poleg pomanjkanja ustrezne vzgoje zelo do izraza opravljanje plesnega poklica brez plesne zavzetosti, zgolj kot služba z zagotovljenimi rednimi mesečnimi prejemki.

Naj mi cenjeni bralci oprostite ta nenavadni uvod v nadaljevanje našega besednjaka. Kaj torej sodi med dopolnilno plesalčevo vzgojo? Vsekakor vsi splošno-izobraževalni predmeti (pri nas mora vsak gojenec baletne šole vzporedno obiskovati tudi gimnazijo), učenje glasbenega instrumenta, najbolj pogosto klavirja, spoznavanje glasbene teorije, nauka o instrumentih, baletne, glasbene in likovne zgodovine, učenje pantomime in igralske veščine, repertoarnih plesov, plesne pisave, sabljanja, obvladanje karakternih plesov, ki obsegajo poleg splošnega dela še folklorne plesne različice raznih narodov in njihove scenske priredbe, obvladanje historičnih plesov in spoznavanje tako imenovane moderne v plesu. Tej naj bo posvečeno današnje poglavje besednjaka.

V raznih šolah ima ta predmet različno ime: ritmika, izrazni ples, moderni ples, novi umetniški ples i. pd. V raznih baletnih skupinah imajo na programu moderne oziroma sodobne balette. Mnogi pedagogi in koreografi iščejo sodobne prijeme baleta. Vse, kar ni narejeno v klasičnem stilu PETIPA-ja ima isti naziv, a vendar so to zelo različni baleti po stilu in kompoziciji. Nekega enotnega sistema za moderni balet namreč nimamo, prav tako kot tudi ne obstaja izdelana metodika pouka zanj.

Težko je reči, kdaj se je pojavila moderna plesna smer, saj sam naziv moderna kaže na časovno neopredeljivost. Vsekakor razumemo danes pod tem nazivom predvsem način plesa, ki se je porodil kot odpor proti togi klasični baletni tehniki, katerega najpomembnejša predstavnica je bila ameriška plesalka Izidora DUNCAN s svojimi nastopi na prelomu današnjega stoletja. Zgledovala se je po antiki in je plesala bosa v skoraj prosojnih tunikah tako imenovani svobodni ples.

S pojavom modernega plesa so vse do danes povezana še mnoga imena velikih plesnih osebnosti, pedagogov in teoretikov v starem in novem svetu: DALCROZE, LABAN, WIGMAN, KREUTZBERG, JOOS, PALUCCA, GRAHAM, HUMPERY in drugi. Večina je zastopala stališče, da je klasični balet mrtev in da se v modernem življenju obdrži lahko

le moderni ples. Seveda se je, predvsem kar zadeva klasično vzgojo, to stališče izkazalo kot zmotno in tudi klasični baletni poleg modernih še danes polnijo gledališke hiše.

Našteta imena in še nekateri drugi so s svojo enkratno osebnostjo osvojili plesni oder. Zaradi pomanjkanja tehnike in metodike pa ta plesna zvrst kot samostojna plesna umetnost ni mogla producirati plesalcev, ki bi bili sposobni nositi vso težo gledališke predstave. Pač pa je prišlo do zelo koristne sinteze modernega plesa in klasične tehnike, ki daje tudi danes lepe rezultate. Že FOKIN je v svojih stvaritvah uporabljal izrazna sredstva modernega plesa in za njim vsi veliki koreografi po svetu. Nekateri so s tem bolj, drugi manj obogatili svoje baletne kompozicije. Na drugi strani pa so mnogi modernisti kot JOOS, GRAHAM, LIMON in drugi, uvideli potrebo po predznanju klasične tehnike. S tem so se večinoma tudi pomirila nesoglasja in nepotrebne nestrpnosti obeh taborov. Najuspešnejši predstavnik take združene plesne umetnosti je danes gotovo poznani Jerome ROBBINS, ki gradi na njej svoj izraziti osebni stil.

* * *

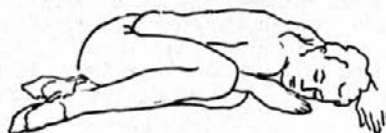
Zaradi nefiksirane metodike in tehnike modernega plesa naj navedemo tokrat samo nekaj osnov iz znanja, ki bi ga moral imeti vsak plesalec.

Poleg tehnike, ki razvija občutek za telo z vsemi mišicami in predvsem sklepi in možnostmi gibov, ki izhajajo iz njih, bi moral plesalec tudi tu kot pri klasičnem baletu biti sposoben koncentracije, discipline, preciznosti — in moral bi tudi tu obvladati intenzivnost posameznih gibov. Važen del pouka je tudi spoznavanje odnosa med plesom in glasbo v smislu obdržanja tempa, njegovih menjav in še posebej pravilnega odnosa do vsakokratnega glasbenega izraza. Ta del je v klasični baletni vzgoji zelo zanemarjen in prav tako tudi pomemben odnos plesalca do prostora in smeri v prostoru. S tem v zvezi pa tudi odnos do partnerja v plesu, do soplesalcev v skupinskem plesu in seveda način, ki ga zahteva podajanje povsem solističnega plesa. Poseben pomen ima seveda tudi odnos plesalca do tal.

Telnika dojemanja občutka za telo in njegove gibe zajema vse telo od glave do stopala. Razločevati je treba najprej povsem napeto telo od povsem sproščenega in to tudi vztrajno vaditi (sl. 31). Nato slede

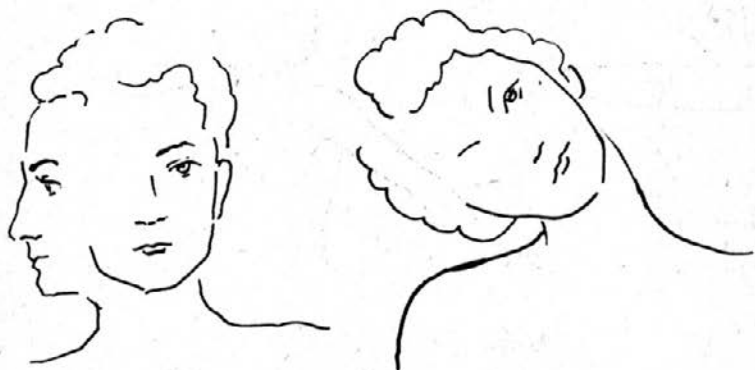

Slika 31 a

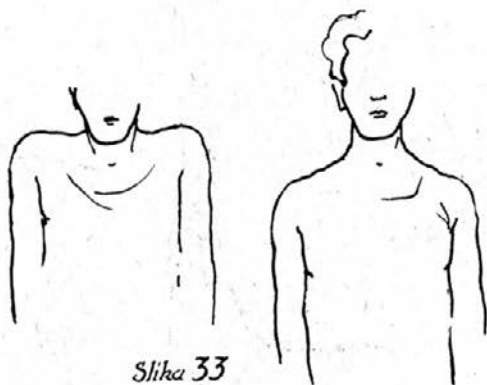
Slika 31 b

vsi možni gibi glave — obračanje, kroženje in nagibanje v razne smeri (sl. 32). Vsi ti gibi izhajajo iz sklepov med prvimi vratnimi

Slika 32

vretenci. Dvigovanje, spuščanje in kroženje ramen, pri čemer je udeleženih več sklepov, je zopet posebna vaja (sl. 33) in je ločena od

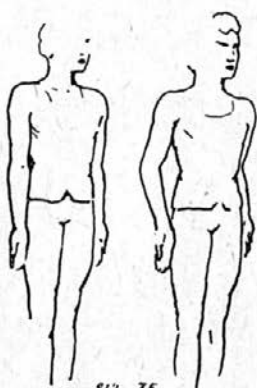
Slika 33

gibov cele roke v ramenskem sklepu (sl. 34). Gibi, ki izhajajo iz samega komolca (sl. 35), so dokaj omejeni, zato pa imajo zelo važno vlogo gibi roke v zapestju (sl. 36), katerim sledijo še gibi sklepov v dlani in nazadnje še posameznih prstov.

Posebno mesto zavzemajo vaje zgornjega dela telesa od pasu navzgor, pri katerih so udeleženi sklepi med hrbtenci in vratenci (sl. 37).

Slika 34

Slika 35

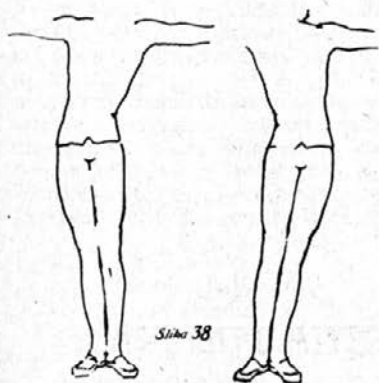

Slika 37

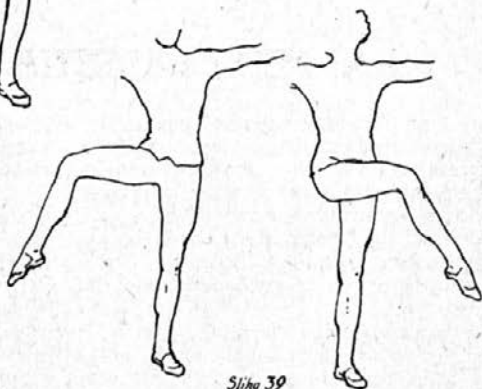

Slika 36

Tako kot smo govorili o gibanju ramen samih, lahko premikamo tudi samo boke (sl. 38) ali krožimo z njimi. Drugo je pa zopet delo vse noge iz kolčnega sklepa s sproščeno ali napeto nogo (sl. 39). Tudi pri spodnjih okončinah so možne vaje, ki obsegajo samo gibe iz kolenskega sklepa in vaje stopala samega (sl. 40), s katerimi naj se

Slika 38

Slika 39

Slika 40

razvije predvsem najbolj pristen in tesen odnos do tal. Odnos plesalca do tal se vadi tudi še s posebej tej témi posvečenimi vajami, pri katerih se celo telo tako rekoč pogreza, dokler se povsem ne spoji s tlemi. Ravno tako je važno vsedanje in poklekanje, pa seveda še razne vrste hoje, plazenja, teka, vrtenja vsega telesa, cela vrsta skokov in poskokov in podobno.

Tu smo prikazali le zelo majhen izsek tega velikega števila raznovrstnih vaj, ki se še prepletajo med seboj. Vsaka ura pa se pri tej vrsti plesa ne odvija po istem vrstnem redu kot je to primer pri klasičnem baletu. Nasprotno, vsaka ura je posvečena večinoma le določeni témi, ki zajema obvladovanje določenega dela telesa ali pa izoblikovanje nekega odnosa. Omeniti je treba še aktivno improvizacijsko sodelovanje učencev s sestavljanjem solističnih ali skupinskih etud na določeno témo, n. pr.: izražanje nekega čustva (žalost), predstavljanje nekega dogodka (prisluškovanje naravi, obsodba, setev) in podobno.

To naj bi bil kratek pregled o delu pri tako imenovanem modernem plesu. Upamo, da je iz naših — čeprav kratkih — sestavkov vendarle bilo možno videti razloček med tako imenovanim modernim plesom in klasično baletno tehniko. Naj poudarimo le še enkrat, da pod nazivom moderni balet običajno razumemo sinteze obeh smeri v interpretaciji koreografove osebne ustvarjalnosti, ki pogosto črpa ideje tudi še iz svoje nacionalne folklore.

KAJ MISLI BALETNA PUBLIKA

L'art choréographique, umetniški gledališki ples (ali boljše in krajše povedano: balet) ima v svetu umetnosti posebno mesto. Žal ga zaradi tega mnogi ne cenijo kot popolno umetniško obliko.

Slike, skulpture, partiture in pesmi so publiki nenehno dostopne in ostanejo ohranjene; torej jih je mogoče proučevati, primerjati in o njih razpravljati. Nasprotno pa je balet — zaradi pomanjkanja splošno priznanega načina zapisovanja — v vsakem primeru prehodan, vsaj tako dolgo, dokler končno ne pride do možnosti ohranitve s pomočjo filma.

Sicer obstaja zgodovina plesa, ki temelji na izročilu in približnih opisih, vendar je — nasprotno temu — plesna umetnost docela iluzorna. Iz tega izhaja žalosten zaključek: niti v eni umetnosti se ne da tako »varati«, kakor v plesu!

Če pevec napačno poje, če se glasbenik ali igralec zmoti, poznavalec to takoj opazi s pomočjo partiture ali besedila, kar mu omogoča nadrobno kontrolo. Če pa pleše plesalec »zraven«, tega nihče ne opazi. In če napako še dobro »kašira«, mu njegovo »varanje« pomaga k uspehu in mu ne škoduje.

Žal je mnogo takih, ki se imenujejo »plesalci« in ki imajo kot poznavalci trikov od tega toliko koristi, da iz tega celo poskušajo narediti kariero.

Plesalčevo sredstvo izražanja je njegovo telo. Nenehno urjenje, popolno obvladanje mišic, iskanje lepe linije in skladnosti v gibih — in nazadnje nenehna kontrola samega sebe v ogledalu: tehnika lahko postane plesalcu velika nevarnost. Če v njej vidi le zunanost, psihično plastiko, lahko pade v neko vrsto narcisoidnosti. Z drugimi besedami: kdor je nagnjen k narcisoidnosti, bo zlahka našel pot do plesa.

Tisti, ki iščejo resnico v plesni umetnosti, so številnejši kot se navadno misli, vendar v večini primerov ostanejo v ozadju. To ni samo skromnost, temveč preprosto vprašanje moči in časa. Kdor se je predal plesu, mora — plesu na voljo — temu podrediti svoje lastno življenje.

Njegovo življenje je izpolnjeno z dolgim in intenzivnim delom, ki zahteva mnogo osebnih žrtev.

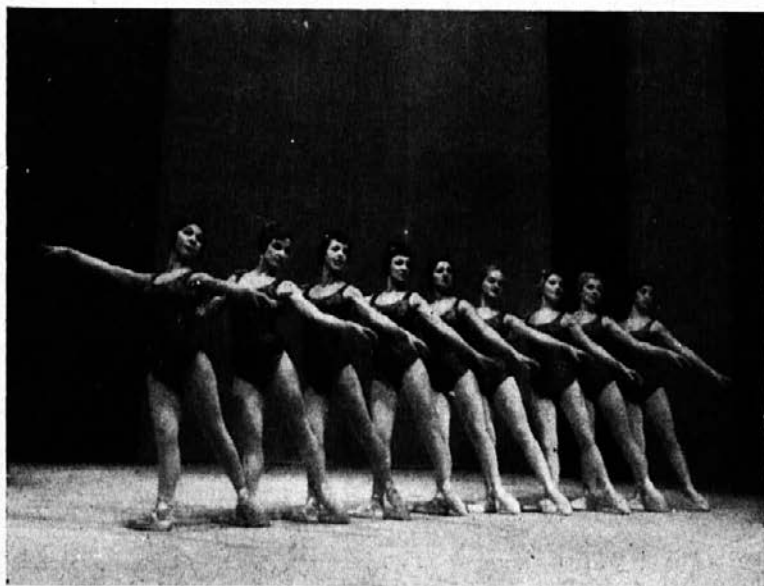
Baletna tehnika se je v zadnjih desetletjih tako izpopolnila, da učenje povprečno nadarjenega plesalca ne zadostuje za doseg tehnično solidnega nivoja, če učenec svojega dela ne vodi z inteligenco.

Drugih ali celo novih metod za hitrejše učenje — kljub mnogim poskusom — ni. Sredstva plesalčevega izražanja, ki sestojijo iz petih pozicij, arabesk, piruet in tako dalje, se ne bodo spremenila tako dolgo, dokler bo obstajal klasični balet. Zato ne more biti govora o nekem dosežku ali celo novostih akademskega »pas-a«: sestavi, variante teh korakov, pa tudi slog, v katerem se izvajajo, so vprašanje koreografije, ki je tu ne bomo omenjali.

Ob baletni tehniki, ki jo danes solisti v glavnem uporabljajo, naletimo še na problem interpretacije. Če je bila še do začetka dvajsetega stoletja tehnika ločena od izraza, to pomeni, da je bil balet razdeljen v variante (demonstriranje bleščeče izvedenih plesnih korakov), in če izvzamemo pantomimske scene, tedaj razvoj baleta zahteva čisto interpretacijo — predvsem v vsebinskem baletu.

Vsak korak, vsaka posledica koraka nekega koreografskega toka vsebine zahteva signiranje, ki ga je plesalcu sicer predpisal koreograf, katerega pa mora umetnik interpret povsem razumeti, da bi ga mogel razumljivo posredovati občinstvu.

Torej, od plesalca našega časa se zahteva mnogo več in ne le akt bravur, njegov ples mora nekaj povedati in vse okrog sebe narediti razumljivo. Plesalec mora biti umetnik. Ali so taki plesalci in malo-

»Balletto à 18«.

(Koreograf in režiser: H. Neubauer, dirigent: B. Leskovic)

»In modo romantico«.
(Scenograf: V. Rijavec, kostumograf: M. Jarčeva)

številni koreografi, ki iskreno jemljejo svojo umetnost, zares prepuščeni sami sebi?

Gotovo je mnogo gledalcev, ki čutijo razloček med stvarnostjo in efektom, med globino in površnostjo — vendar pa od njih ne moremo zahtevati, da bi te razločke poznali. Na pol izobraženi plesalci, ki praktično ne žele študirati ples, pa se mu kljub temu literarno prepuščajo, so za balet mnogo večja sramota kot slabi plesalci.

Namesto, da bi bili člen med publiko in koreografskim ustvarjalcem pa interpretom, namesto da bi se zavedal zaupanja, ki jim ga poklanjajo ljudje z obeh strani odra, izkoristijo — pogosto na vulgaren način — predano delo enih in neznanje drugih.

Kdo od tako imenovanih baletnih kritikov je kdaj koli stal ob baletni ograji? Kdo od njih je — pa četudi le kratek čas — živel življenje pravega plesalca in z njim sodeloval, trpel, kreiral in dejansko pogledal v ta svet?

Prijetne izjeme pogosto najdemo v člankih manjših časopisov, katerih avtorji nimajo pretenzij, da bi postali tako imenovani koreografski kritiki-strokovnjaki. Čestokrat jim uspe, da pregledno in jasno povedo, zakaj jim je nekaj ugajalo in nekaj ne. Govorijo z jezikom publike, za katero plesalec pleše in koreograf kreira. Ravno tako se navadno izognejo »faux pas-u« važnih »poznavalcev«, ki v svojih ocenah uživajo v lepih pridevnikih in — v večini primerov — zgrešeno uporabljajo francoske strokovne izraze.

Se bo ta situacija spremenila ali vsaj poboljšala? Ni mnogo upanja. To se bo zgodilo šele takrat, kadar bo protestirala sama publika, ki ljubi balet.

Peter van Dyk, Pariz

OB MEDNARODNEM DNEVU GLEDALIŠČA

(Govor, ki ga je imel režiser Ciril Debevec ob Mednarodnem dnevu gledališča v ljubljanski Operi — pred predstavo Kozinovega »Ekvinokcija«.)

MEDNARODNI GLEDALIŠKI INŠTITUT je na svojem zadnjem kongresu na Dunaju leta 1961 določil 27. marec za MEDNARODNI DAN GLEDALIŠČA. To je dan, ko se bo letos v Parizu že petič pričela tekmovalna sezona GLEDALIŠČA NARODOV.

Z ustanovitvijo in s praznovanjem tega dne želi ta Mednarodni gledališki inštitut pred vsem kulturnim svetom poudariti splošni pomen gledališke umetnosti s posebnim ozirom na njeno vlogo v zблиževanju med narodi ter njenega posebnega poslanstva v službi miru.

Sledeč želji Inštituta in pri vseh kulturnih narodih uvedeni navadi, da uprizarjajo na ta dan ustrezne predstave in da posvetijo gledališki dejavnosti nekoliko pojasnilnih besed, naj bo dovoljeno tudi nam, da tu spregovorimo na kratko o poslanstvu splošne gledališke umetnosti in današnje posebej.

Odkar nam je v kulturni zgodovini znano gledališko udejstvovanje, opažamo, da je gledališče v življenju narodov vedno igralo svojo, bolj ali manj pomembno vlogo. Dasiravno vemo, da je bila ta vloga v raznih časih in pri raznih narodih zelo različna, da je bila tu vzvišena in skoro svečana, tam pa spet preganjana in zaničevana, se je človeštvo vendarle kot samogibno vedno znova vračalo k tej panogi svojega izražanja in jo je, čeprav v najrazličnejših oblikah, vedno na novo pritegovalo v živi krog neposrednega oblikovanja, svojega snovanja, svoje usode in svojega obraza. Vsako obdobje, vse značilnosti v življenju narodov so našle v gledališču svoje ogledalo. In ne samó, da je gledališče vedno odsevalo tokove časa, v katerem je delovalo, imamo tudi nešteto primerov, ko je s svojimi posegi, posredno ali neposredno, prevratno delovalo na razvoj dogodkov v človeški družbi.

V okviru teh besed ne more biti prilike za obširnejše in globlje razpravljanje o bistvu gledališča. Tu, na tem mestu, lahko ugotovimo samo eno, namreč: gledališče je v pravilni funkciji nedvomno javna in tajna velesila.

A v čem je sila in v čem je ta skrivnostna moč njegovega globokega in magičnega vpliva?

Vsekakor ima gledališka umetnost vrsto lastnosti, ki s svojim učinkom delujejo na gledalca odnosno poslušalca v najraznovrstnejših smereh.

Predvsem mu vzbujajo, razvijajo in stopnjujejo čut za lepoto. Krepijo in podžigajo mu smisel za iskanje in zagovarjanje resnice. Učijo ga spoznavati in ločevati dobro od zlega. Dajejo mu voljo in moč za dobra dela. In — ne nazadnje — budijo mu občutek za skupno pripadnost, za nujno medsebojno povezanost, za medsebojno spoštljivost, sočutnost in v tej zvezi tudi za družbeno pravičnost in življenjsko-tvorno poštenost.

Prava gledališka umetnost hrani po svojih virih stalno in neusahljivo hrepenenje po lepoti, dobroti in pravici, obenem pa vzdržuje

Lidija Sotlarjeva kot Ognjena ptica
v istoimenskem baletu Igorja Stravinskega

živo, močno in zdravo borbenost za ostvarjanje teh najbolj dragocenih, najbolj plemenitih, a na žalost, tako težko dosegljivih dobrin naše kulture.

Gledališka umetnost nosi v sebi duhovno blagorodnost in, zavestno ali podzavestno, deluje, da staroznana gesla: svoboda, bratstvo in enakost — niso le puhla in oglasna fraza, temveč, da so iskren izraz, verna izpoved in pogodba dogovorjenega sožitja in zlahtnega, dejavnega človekoljubja.

Samo od take gledališke umetnosti lahko pričakujemo zanesljiv porast naše srčne omike, splošno poplemenitnje duha, vsega mišljenja, čustvovanja, stremljenja in hotenja ter s tem že tudi požlahtnenje vsega našega ravnanja, vedenja in medsebojnega občevanja.

Nosilec in posrednik te umetnosti pa je gledališki izvajalec in sicer predvsem: **i g r a l e c**.

Igralec je oseba, v kateri je zasidrana najbolj preprosta, pa tudi najbolj prepričljiva, najbolj nazorna oblika gledališča. Brez igralca

gledališče nima smisla. In sicer je to igralec, ki z vso resnobo in etično odgovornostjo, s sveto obsedenostjo in skrajno predanostjo služi ne svoji, temveč skupni stvari, in ki kljub vsej neustavljivi mehanizaciji in atomizaciji sveta v sedanosti in še bolj v bodočnosti pogumno brani in vzdržuje vzvišeno poslanstvo svojega poklica ter s tem nenehno doprinaša svoj trdni delež k postopnemu oblikovanju tistega, kar nam je v vseh časih na vsem svetu najbolj potrebno, in to je: človečnost v najglobljem in najčistejšem pomenu te besede.

Za to človečnost se borijo vsi pravi gledališki ustvarjalci in izvajalci in za ta zaklad vsi brez prestanka iz dneva v dan vedro zastavljajo vso gorečnost svojega bitja, svojega daru in svojega udejstvovanja. V današnjih neusmiljenih časih, ki se krivijo v porodnih krčih sveta, ki se šele poraja, pa ima ta naša umetnost še prav poseben smisel in pomen. In naša skupna želja je gotovo, da vsepovsod pomagamo tako, da vsem ljudem, ki delajo, trpijo in iščejo rešitve, vedno znova prikazujemo jasno podobo celotnega človeka. Da vzbujamo ali pa izpolnjujemo brez prestanka njihovo hrepenenje po čistosti te zdaj tako zameglene podobe. Pokazati jim želimo, da je tudi v najhujšem trpljenju in največji zmedi še vedno možnost za preobrazbo in za nastajanje drugega, boljšega in višjega človeka.

»Gledališče, ki so ga zapustili dobri duhovi, postane lahko najbolj žalostna obrt in najbolj klavrna prostitucija.« Tako je zapisal nekoč veliki gledališčenik Max Reinhardt.

Mi, gledališki izvajalci, pa želimo, da bi našega gledališča dobri duhovi nikoli ne zapustili. Zato se trudimo in si prizadevamo, da se ne bi polagoma začelo pojavljati dejstvo, da nam bodo kmalu razni planeti bolj znani in bližji, kakor pa člani naše družine, naši sosede ali na kratko: naši soljudje.

Ugledni francoski književnik Jean Cocteau je za današnji dan napisal slavnostno deklaracijo Mednarodnega gledališkega inštituta. Naj povzamem za zaključek iz te izjave le zadnji odstavek, ki pravi: »Veliko nesporazumov se rojeva iz oddaljenosti duhov in jezikovnih zaprek, ki jih skuša ta velkanski gledališki aparat v okviru Mednarodnega dneva gledališča premostiti in izgladiti. Po njegovi zaslugi se bodo narodi končno pričeli zavedati bogastva, svojega in tuje, in začeli sodelovati na tem pomembnem torišču za okrepitev miru. Nietzsche je govoril: »Ideje, ki spreminjajo svet, prihajajo na nogah golobice.«

Pristavljam: Stroj je baje zadal gledališču poslednji udarec. Jaz tega ne verjamem. In ker me Mednarodni gledališki inštitut pooblašča, da spregovorim v njegovem imenu, razglašam, z majhno variacijo, kot so nekoč razglašali za kralje:

Gledališče je mrtvo! — Naj živi Gledališče!

NOVA DOBA — NOV ZAČETEK

(Dopis iz Berlina.)

Po dolgem času se spet oglašam iz Berlina, vesel, da vam lahko opišem novo obdobje, nov začetek gledališke dejavnosti v glavnem mestu naše Nemške demokratične republike: novo obdobje, ki se je pričelo 13. avgusta minulega leta.

Dragi, vendar oddaljeni čitatelj v Ljubljani bo gotovo presenečen, ker povezujem ta datum, ki je medtem postal svetovno-zgodovinsko pomemben, z gledališko dejavnostjo. In vendar pomeni ta dan eno najtežjih in najbolj zamotanih preizkušenj za gledališča demokratičnega Berlina. Komaj so bili 13. avgusta objavljeni varnostni ukrepi in komaj smo se seznanili z možnostmi prehoda mestnih meja v Berlinu, že sta se začela pritisk in izsiljevanje vseh tistih umetnikov, ki so stanovali v zahodnem Berlinu in ki so bili zaposleni v našem delu Berlina. Kmalu se je začelo: anonimni telefonski pozivi, uničevanje avtomobilov, razbijanje oken v stanovanjih, sramotilni klici na cesti, z eno besedo, vse tisto, kar nam je ostalo v spominu še iz fašistične preteklosti. Zahodnoberlinski senat, ki nima najmanjše pravice zastopati mnenje zahodnonemškega prebivalstva, je izdal geslo, naj se z grožnjami in pritiskom onemogoči delo zahodnoberlinskih umetnikov v gledaliških vzhodnega Berlina. Oblasti so javno pozivale prebivalstvo, naj

»In modo romantico«.

(Koreograf in režiser: H. Neubauer, dirigent: B. Leskovic)

**E. Sršen, C. Debevec, Z. Ognjanovičeva, D. Švara, D. Merlak
in D. Koritnik pri generalki za Bizetove »Lovce biserov«**

z vsemi sredstvi prepreči napovedani »Berlinski festival« v oktobru 1961.

To je bila spretna zamisel, kajti mnogi zahodnoberlinski pevci, igralci, glasbeniki in drugi umetniki so se že več kot deset let udeleževali v naših umetnostnih ustanovah. To sodelovanje je ustrezalo političnemu pojmovanju naše vlade in našega magistrata, katero je vselej izhajalo iz vsenemških, torej tudi iz celotnoberlinskih interesov in je zato le odobravalno dejstvo, da je bila med publiko vzhodnoberlinskih gledališč skoraj tretjina poslušalcev iz zahodnega Berlina. Če izvzamemo zahodnoberlinski Schiller-Theater in njemu priključen Schlosspark-Theater pod vodstvom protifašistično-humanističnega intendanta Boleslava Barloga, je bilo mogoče videti pozornost vzbujajoča gledališka dela le v našem delu Berlina. Nemška državna opera, Komično operno gledališče Walterja Felsensteina, Gledališka skupina Bertolda Brechta, naše gledališče, ki nosi ime Maksima Gorkega, gledališči »Das Deutsche Theater« in »Die Volksbühne«, so privlačevala vse Berlinčane iz zahoda in vzhoda, kajti v njih sta se uspešno združevala humanistično pojmovanje in izredna umetniška sposobnost. Zahodnoberlinski senat, ki je moral žrtvovati vedno več denarja za svoja gledališča, je torej verjel, da bo s tem zadal našim humanističnim umetnostnim ustanovam dokončen udarec.

Toda preizkušnjo smo prestali. Ne brez težav, nasprotno, prestali smo jo z največjimi napori vse naše republike. Naš magistrat je takoj

ponudil stanovanja zahodnoberlinskim umetnikom. Mnogi so sprejeli to ponudbo, drugi pa, katerih prepričanje je bilo šibkejše od ponudb manjših zahodnonemških gledališč, so ponudbo odbili in odstopili od pogodbe. Znameniti solisti — in to je bilo najteže — so se prodali za objube. Tako so nastale resne težave v Nemški državni operi, v Komičnem opernem gledališču, v Gledališki skupini Bertolda Brechta in v ostalih gledališčih, kakor tudi v orkestru in baletu edinega berlinskega operetnega gledališča »Metropol-Theater«. Odsotnost enega samega solista je preprečila uprizoritev slehernega nameravanega dela. Četudi ni bilo število tistih, ki so pustili svojo ustanovo na cedilu, zelo veliko, je bila precejšnja njihova pomembnost za kolektivno delo gledališča.

S pomočjo umetnikov iz vse republike in iz prijateljskih demokratičnih držav, ki ji ni primere, pa je bila nevarnost premagana. »Berlinski festival« v oktobru je potekal le z manjšimi omejitvami. In danes, po preteku pol leta, igrajo vsa gledališča našega glavnega mesta spet poln repertoar.

**Zlata Ognjanovičeva kot Leila v »Lovcih biserov«
(Dirigent: D. Švara, režiser: C. Debevec.)**

Umetniki iz Moskve, Prage, Budimpešte in iz drugih mest, so prihili na pomoč, gostovali so solisti iz Leipziga, Dresdena in drugih mest republike, igralci našega gledališča Maksima Gorkega, ki je zaradi svojega posebnega razvoja lahko nemoteno nadaljevalo z delom, so prevzeli vloge drugod, člani orkestra in baleta Ljudskega ansambla so vskočili, kjer je bilo potreba, in izoblikovali so se novi ansambli. Ne le novi, temveč, lahko rečemo, boljši. V naših gledališčih se je pojavil nov, brezkompromisen duh, ki se je lotil tudi onih, ki so po 13. avgusta zapustili zahodni Berlin in našli v našem delu mesta svojo dokončno domovino.

In oni, ki so nas zapustili, kaj so postali? Če bi pisal to poročilo v septembru ali v oktobru, bi moral napisati, da so jih v zahodnem Berlinu slavili kot junake, da so jim dvorili in jih zasipali s fantastičnimi obljubami. Danes pa, v februarju — po šestih mesecih — že opazamo zakonitost kapitalističnega življenja. Našli so zaposlitev v najmanjših mestnih gledališčih, v Ulmu, Nürnbergu, Wuppertalu,

R. Koritnik (Nadir) in E. Sršen (Zurga) v »Lovcih biserov«.
(Scenograf: J. Cesar, kostumograf: M. Jarčeva.)

Lübecku in Oberhausenu. Pišejo pisma polna kesanja, ki ga je priklicalo le pomanjkanje denarja. Za svoje delo prejemajo ti umetniki, katerih življenjski standard je bil v naši republiki sijajen, le neznatno plačo kot miloščino za izdajstvo. Upajmo, da jim bo ta izkušnja pokazala, kje je umetnost, ki se ne ozira za kruhom, temveč oživlja svoje velike ideje. Vrata v našo republiko so jim odprta.

Vendar dovolj o tem. Opisati vam hočem tudi uspehe in lepote berlinskega gledališkega življenja, ki gre zdaj lahko in sveže novemu razcvetu naproti. V Nemški državni operi je repertoar, ki obsega skoraj trideset del, spet polnoštevilen. Na čelu vseh je »Labodje jezero«, sijajnejše kot kdajkoli, polno pohval Berlinčanov in inozemcev, ki v velikem številu obiskujejo naš Berlin. Komična opera pa, kjer se Walter Felsenstein z običajno obsedenostjo na vse načine trudi za obnovo repertoarja, je po 13. avgustu uprizorila dve senzacionalni premieri, obe v režiji njegovih učencev: revolucionarno novo odkritje Puccinijeve »Tosca« v režiji Götza Friedricha in zanimivo interpretacijo Wagnerjevega »Letečega Holandca« v režiji Joachima Herza. V gledališču »Metropol« doživlja ponovne uspehe nova opereta Schulza in Natschinskega: »Messeschlager Gisela«. Na tem področju naj omenim tudi Wolfganga E. Strucka, novega direktorja Friedrichstadt-Palasta, ki se ukvarja z modernimi revijskimi poskusi ter berlinski kabaret »Osat«, ki s svojimi bodicami zbada na vse strani in po vseh nedostatkih.

Pozornost vzbujajoča dramska dela uprizarjajo v Gledališki skupini Bertolda Brechta in pri nas, v gledališču Maksima Gorkega. Helmut Baiert, učenec Bertolda Brechta, je napisal sijajno komedijo »Frau Flintz«, kjer na svojski način povezuje življenjsko resničnost z optimizmom in tako prepleta oba, po mojem mnenju odločujoča činitelja dandanašnje dramatike. Drama »Frau Flintz« je na komični način in v nasprotnem smislu prikazana »Mati Korajža« in je prav tako kot ta napisana za Heleno Weigel. Kot izgubi Mati Korajža svoje otroke v bridki tridesetletni vojni, tako izgubi gospa Flintz v razburljivih dogodkih od leta 1945 do 1952 pet sinov, žrtvujoč jih miru in republiki. Delo je prikazano domiselno in veselo. Z isto silo napada nedostatke socialističnih začetkov in prikazuje varne perspektive socializma. Vse predstave te komedije so razprodane, vse govori o njej in ovacije na odprtem odru se ponavljajo vsak večer. Avtor in režiser sta v minulem letu prejela zanjo narodno nagrado.

Za češko komedijo Vratislava Blazeka »In to na božični večer«, smo v sporazumu z avtorjem izdelali posebno, nemško izdajo. Tudi tu je pripomogla k uspehu dela povezava življenjske resnice, optimizma in zavesti socialistične prihodnosti. V enem letu je bila ta komedija stokrat uprizorjena, v svoj repertoar jo je prevzelo preko trideset gledališč in vse radijske postaje so jo uvrstile v svoj program. Izšla je tudi v knjižni izdaji. Nič manjši uspeh ni doživelo delo »Sejem starin« Ewana MacColla (predelava lastne drame »So long at the fair«), ki na zabaven in poučen način prikazuje zapleteno in težko pot angleškega vojaka. Končno naj omenim še »Dekličino senco«, prvo delo dramatika Rainerja Kerndla, ki je pri nas doživelo svojo praižvedbo. V tipično nemškem konfliktu obravnava nujnost odločitve vsega človeštva za socialistično bodočnost. Trenutno imamo vaje za zanimivo dramsko delo madžarskega dramatika Lajosa Mesterhazyja »Enajsta zapoved« in

za drzno dramatizacijo romana Julesa Verna »Potovanje okrog sveta v osemdesetih dneh«, ki jo je napisal Pavel Kohout.

Predstave »Tretje sestre« Pavla Kohouta so kljub dvomljivi interpretaciji in v režiji Karla Paryla vedno polne. Uprizarjajo jih v gledališču »Kammerspiele des Deutschen Theaters«. Z ozirom na stoti rojstni dan Gerharta Hauptmanna igrajo na tem odru njegovo dramo »Bobrovina« in se pripravljajo na ponovno otvoritev velikega gledališča »Der Deutsche Theater« z uprizoritvijo »Viljema Tella«. Gledališče »Die Volksbühne« privablja gledalce z grozečim delom Hedde Zinner »Balada o Ravensbrücku«, z delom Maxa Frischa »Poštenjak in poštalci« in s Hasencleverjevo dramo »Boljši gospod«.

Takšna je trenutna slika gledališč v demokratičnem Berlinu. V poročilu za prijateljsko zamejstvo je mogoče omeniti mnogo dobrega in to brez vsakršnega hvalisanja, v soglasju z mnenjem publike, ki prostovoljno in v iskanju pristnih doživetij obiskuje gledališča. Da smo

Rajko Koritnik (Nadir) in Zlata Ognjanovičeva (Leila) v naši uprizoritvi Bizetovih »Lovcev biserov«

nezadovoljni in često v ognju ostrih diskusij zaradi zaostajanja lastne nove dramatike in da zahtevamo od pisateljev in gledališč več, kakor nam morejo dati v tem hipu, naj čitatelji v Ljubljani z razumevanjem vzamejo na znanje, saj tudi oni hočejo vedno več predstav in vedno boljša dela. Takšen je zakon socialističnega razvoja, ki nam je skupen.

Vaš Gerhard Wolfram.

Kemična tovarna Moste Ljubljana

Ob železnici 14

Telefon: h. c. 30-351,
komerc. odd. 30-732,
direktor 33-112,
poštni predal 589/XI.

Proizvaja po svetovno znani kvaliteti, v tuzemstvu pa prodaja po najnižjih cenah:

Aluminijev oksid –
glinica Al_2O_3

Aluminijev hidrat
 $Al(OH)_3$

Aluminijev sulfat
 $Al_2(SO_4)_3 \times H_2O$

Kalijev-aluminijev
sulfat $K_2SO_4 \times$
 $Al_2(SO_4)_3 \cdot 24 H_2O$

Živosrebrov oksid
 HgO

Kalomel Hg_2Cl_2

Zahtevajte ponudbe in vzorce in prepričali se boste!

Slovenijašport

trgovsko podjetje na veliko in malo v Ljubljani

Dobra kvaliteta
— zmerne cene.

Oglejte si
bogate zaloge
v vseh
poslovalnicah

S POSLOVALNICAMI V MARIBORU, KRANJU, CELJU IN JESENICAH VAM NUDI V VELIKI IZBIRI ŠPORTNO IN TELOVADNO ORODJE, CAMPING OPREMO, SMUČARSKO OPREMO, OPREMO ZA PODVODNI RIBOLOV, DVOKOLESA, ŠPORTNO OBUTEV IN OBLAČILA TER DRUGE ŠPORTNE REKVIZITE

Intercont

IMPORT - EXPORT — BEOGRAD

FILIALA LJUBLJANA — GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE

Uvažaja in izvažaja vse za elektroniko in akustiko
Prodajna služba LOŠKIH TOVARN HLADILNIKOV

**POSLOVNO
ZDRUŽENJE
PREVOZNIŠKIH
PODJETIJ
LJUBLJANA,
TITOVA CESTA
ŠT. 48 (NA GR)**

Telefoni: direktor 33-676
splošni sektor (pravna služba) 33-797
komercialni sektor 33-797
prometno-tehnični sektor 33-797
gospodarsko-računski sektor 33-648
nabavna služba 33-648

**PREKO SVOJE MREŽE POSLOVALNIC OSKRBUJE TOVORE
ZA PREVOZ S TOVORNIMI AVTOMOBILI PO VSEM TERITORIJU
FLR JUGOSLAVIJE**

Izstavlja prevozne in obračunske listine za izvršene prevoze. Vrší brezplačno kontrolo vseh prevoznih in ostalih tovornih listin.

Podjetja - člani poslovnega združenja SLOVENIJA TRANSPORT PREVOZNIŠTVO, Celje	AVTOSERVIS, Jesenice na Gor.
SLAVNIK, Koper	TRANSPORT, Maribor
PREVOZI, Ljubljana	AGROTRANSPORT, Ptuj
AVTOPREVOZ, Maribor	TRANSTURIST, Skofja Loka
MEHANIČNA DELAVNICA in AVTOPREVOZ, Medvode	AVTOPREVOZ, Tolmin
TRANSAVTO, Postojna	TRANSPORT, Videm-Krško
AVTOŠPED, Rakek	GLOBUS-ŠPEDICIJA, Ljubljana
AVTOPREVOZ, Zagorje ob Savi	LJUBLJANA TRANSPORT, LJUBLJANA
AVTOUSLUGE, Celje	GAP, Maribor
AVTOPREVOZ, Dravograd	AVTOPREVOZ, Podvelka
AVTOPROMET, Idrija	INTEREVROPA, Koper
AVTOPREVOZ, Ivančna Gorica	TRANSPORT, Cerkno
AVTOPROMET, Kranj	AVTOPREVOZ, Slovenj Gradec
	AVTOPROMET, Ljubljana

Vsi, ki žele koristiti usluge poslovnega združenja, naj se neposredno obračajo na poslovalnice v krajih:

CELJE, Kidričeva 19, tel. 20-80 in 31-56
MARIBOR, Tržaška 54, tel. 27-49 in 24-16
KRANJ, Škofjeloška 1, tel. 941 - 25-84 in 29-84
LJUBLJANA, Smartinska c. 26, tel. 32-943 in 30-548
KOPER, Ulica JLA 6, tel. 239
JESENICE, Kidričeva 36, tel. 956 - 298
RAVNE NA KOROŠKEM, tel. 1 - int. 481
NIS, Ulica 12. februar 33, tel. 37-22
ZRENJANIN, Moša Pijade 32, tel. 13-99

V kratkem bodo pričele s poslovanjem še poslovalnice v Beogradu, Rijeki, Zagrebu, Osijeku, Smederevu in Novem Sadu, ki bodo z dose-
danje mreže in s svojim kadrom zagotovile strokovne in solidne
usluge.

Novoteks
NOVO MESTO

Veleblagovnica

n a m a

PRED POŠTO

vam nudi
pod eno streho
poceni in v veliki izbiri:
modne tkanine vseh vrst, moško, žensko in otroško
konfekcijo, pletenine, perilo, obutev, posodo, gospo-
dinjske aparate, štedilnike, hladilnike, pralne stroje,
pohištvo, šivalne stroje itd.

»NAMA« pred pošto prodaja vse blago tudi na potroš-
niški kredit in na barirane čeke.

*Zavod za raziskavo
materiala
in konstrukcij*

Ljubljana, Dimičeva 12

Telefon 32-677

TOVARNA PISALNIH STROJEV

LJUBLJANA - SAVLJE, telefon 382-255

proizvaja:

ZA PISARNO pisalni stroj »Emona« valj 30 cm — pisalni stroj »Emona«, valj 45 cm — razmnoževalni stroj Tops-Gestetner

ZA DOM pisalni stroj portable »Sava« s plačilom tudi na dveletni potrošniški kredit.

**ELEKTROGOSPODARSKA
SKUPNOST
SLOVENIJE**

ELES

združuje elektrarniška podjetja, Elektroprenos, podjetja v gradnji in upravo v Ljubljani.

ELEKTROGOSPODARSKA SKUPNOST SLOVENIJE skrbi za redno proizvodnjo, prenos in razdelitev električne energije ter gradi nove elektroenergetske vire.

ZA ZIMO IN ŠPORT
HOLA - HOP,
ZA VSAKO PRILOŽNOST
PA NOGAVICE, IZDELEK
TOVARNE NOGAVIC

LJUBLJANA

**TITAN
KAMNIK**

TEHTNICE trgovske-avtomatske balančne
in gospodinjske - Uteži za tehtnice
KUHINJSKE POTREBŠČINE mlini za
orehe - mlini za mak - mlini za ka-
vo - mesorezke itd.
KLJUČAVNICE stavbene in za pohištvo
v različnih izvedbah - Okovje za po-
hištvo.
SPOJNI DELI za vodovodne instalacije
(Fluingi).
RAZNI TEMPER ODLITKI kot Ewart ve-
rige - odlitki za armature daljnovodov
itd.

»COSMOS« INOZEMSKA ZASTOPSTVA

Ljubljana, Celovška c. 34 tel. 33-351

KONSIGNACIJSKA SKLADIŠČA — SERVIS

Kupujte moško, žensko in otroško konfekcijo
v novi poslovalnici

VARTEKS OBLEKE

LJUBLJANA, DALMATINOVA UL. 4

**Vedno velika izbira, novi modni kroji,
NIZKE CENE!**

»ISKRA«

IND. za elektromehani-
ko, telekomunikacije,
elektroniko, avtomatiko
PRODAJNO-SERVISNA
ORGANIZACIJA
ZASTOPA **ISKRO**
NA JUGOSLOVAN-
SKEM TRŽIŠČU

CENTRALA:

LJUBLJANA, LINHARTOVA 35

FILIALE:

LJUBLJANA, ZAGREB, BEOGRAD, SKOPJE, TITO-
GRAD, SARAJEVO, SPLIT, RIJEKA

SPREJEMAMO NAROČILA, SKLEPAMO POGODBE, DO-
BAVLJAMO, MONTIRAMO, VZDRŽUJEMO

Kolinska

tovarna hranil v LJUBLJANI

proizvaja:

- »PROJO«, odličen kavni nadomestek
- »REGINO«, pecilni prašek in vanilin sladkor
- »METKO«, kakaove rezine in marmornati kolač
- »KA-BI«, posebno kakaovo mešanico
- »BEBI«, pšenični zdrob
- »KROKO«, specialno mešanico za krompirjevo testo
- »REX«, posebno začimbo
- »MIX«, snežni kolač

Naš cilj:

Zdrava, krepilna in cenena hranila potrošniku!

TUBA

TOVARNA KOVINSKIH IN PLASTICNIH
IZDELKOV

LJUBLJANA, KAMNIŠKA 20

proizvaja izdelke iz plastičnih mas za farmacevtsko, kemično, avtomobilsko, elektro in radio-tehnično industrijo, kakor tudi predmete za široko potrošnjo, tehnične izdelke in embalažo iz aluminija, svinceno ter pokositreno embalažo.

**trgovsko izvozno
podjetje za domačo
in umetno obrt,
Ljubljana,
Mestni trg 24**

odkupi in prodaja
izdelke domače
in umetne obrti Slovenije
in Jugoslavije.

**ENGRO - DETAJL -
IZVOZ - UVOZ**

Črevarna

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA
POLJANSKA CESTA 95

Telefon 30003
Tekoči račun 600-16-1-20

Industrija naravnih in umetnih
črev

Parna toplilnica loja

Priporoča svoje kvalitetne
proizvode!

Tovarna

Zima

Tel. h. c.: 383-147
Direktor: 383-148

FUŽINE št. 133

Tovarna za elektroniko in avtomatizacijo

LJUBLJANA — PRZAN

Toplo priporočamo bogato
izbiro radijskih sprejemnikov, zlasti

VESNA 61
VESNA UKV
SOCA UKV

Televizijski sprejemnik:
TV PANORAMA

Prikupna oblika naših sprejemnikov v klasični ali moderni izvedbi ter njihovo priznano kvalitetno podajanje radijskih oddaj ustrezajo najzahtevnejšim okusom naših radijskih poslušalcev.

ISKRA

Prej TELEKOMUNIKACIJE

TOVARNA ELEKTRIČNIH APARATOV LJUBLJANA, Rimska c. 17

IZDELUJE: releje za zaščito, daljinska stikala zračna do 100 A in oljna do 15 A s termično zaščito, zaščito proti požaru, programska stikala vseh vrst, aparate s področja industrijske elektronike, merilne in specialne transformatorje, signalne naprave za elektrogospodarstvo in industrijo.

SEMENARNA LJUBLJANA Gospodarska cesta 5

Prodajamo na debelo in drobno vse vrste in sorte kakovostnih semen krmnih, vrtnih in cvetličnih rastlin.

Cenjenim odjemalcem nudimo bogat izbor zelenjadnih in cvetličnih semen v originalnih zaprtih vrečicah.

Zagotavljamo odjemalcem, da bodo v naših poslovalnicah

v LJUBLJANI, Gospodarska cesta 5, Vodnikov trg 4
v MARIBORU, Dvorčakova 4
v ZAGREBU, Kraševa 2,
v BEOGRADU Prizrenska 5

solidno postreženi po konkurenčnih cenah.

SPECIALIZIRANO TRGOVSKO PODJETJE

CEMENT-OPEKA

LJUBLJANA, Kurilniška 10/a

ima na razpolago po originalnih tovarniških cenah cement, apno, zidno, votlo, stropno in strešno opeko, salonit, izolacijske materiale, montažna okna in vrata v zaželenih količinah.

CASOPISNO ZALOŽNIŠKO PODJETJE

LJUDSKA PRAVICA

LJUBLJANA
Kopitarjeva ulica 2

se priporoča vsem cenjenim naročnikom

TISKARNA »LJUDSKE PRAVICE«

tiska vse vrste tiskovin v bakrotisku, knjižnem, rotacijskem in offsetnem tisku, izdeluje klišeje, vliiva črke in valje ter opravlja vsa knjigoveška dela

CANKARJEVA ZALOŽBA

tiska knjige in revije, trguje s knjigami in muzikalijami, s pisarniškim materialom, papirjem, pisarniškiimi in šolskimi potrebščinami na debelo in na drobno. Izvaža in uvaža knjige, brošure, revije in časopise. Ima tudi svoj antikvariat

LJUBLJANSKI DNEVNIK

najbolj razširjen opokdnevnik
in tednik

DELAVSKA ENOTNOST

vas zanesljivo informirata o vseh političnih, gospodarskih in kulturnih vprašanjih

V letu 1962 bodo izšla v knjižni zbirki

Kultura in zgodovina

naslednja znanstvena dela:

Božo Škerlj: LJUDSTVA BREZ KOVIN

Knjiga obravnava ljudstva, ki še danes žive na stopnji primitivnih kultur in jih je tisočletni razvoj obšel, da žive v atomski eri zapoznelo življenje davne preteklosti, preden je človek začel uporabljati kovine za izdelavo orodja.

Isabel Barclay: ODKRIVANJE SVETA

Pisateljica posreduje v prijetnem slogu in privlačni obliki dogajanja, ki so vezana z odkritji najrazličnejših delov sveta. Pri tem se ni omejila samo na klasična obdobja odkritij, temveč je posegla daleč nazaj v prve čase kulturne ere.

Jan Szczepański: SOCIOLOGIJA

Avtor, ugleden poljski književnik, obravnava teoretične in metodološke probleme sociologije od njenih prvih začetkov do najnovejših prizadevanj. Posebno poglavje je posvečeno tudi glavnim teoretičnim področjem sodobne nemarksistične in marksistične sociologije.

Naročnikom knjižne zbirke in vsem, ki se naroče nanjo do konca marca 1962, nudi založba ugodnost mesečnega obročnega plačevanja. Hkrati bo cena za celotno zbirko najmanj 20% nižja od prodajne cene posameznih knjig v knjigarnah.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

Ljubljana, Mestni trg 26

**TRGOVSKO PODJETJE
NA DEBELO
IN DROBNO**

VOLAN

**LJUBLJANA
VOSNJAKOVA 9**

v svojih prodajalnah na malo
**TAVCARJEVA 7
GOSPOSVETSKA 3
FRANKOPANSKA 21**

in v prodajalni na debelo
DVORAKOVA 12

**IMA NA ZALOGI
BOGATO IZBIRO
NADOMESTNIH
DELOV IN
POTREBSČIN ZA
AVTOMOBILE,
MOTORJE IN
KOLESA - RAZNIH
ZNAMK**

**CENE NIZKE
POSTREŽBA
SOLIDNA!**

**PROJEKTIVNO PODJETJE
ZA ARHITEKTURO,
URBANIZEM
IN NIZKE GRADNJE**

PROJEKTIVNI ATELJE

LJUBLJANA - CANKARJEVA 18/IV

Telefon: 21-316, 20-062, 20-303, 20-234, 20-320,
20-348, 20-688 - poštni predal 67

IZDELUJE URBANISTIČNE PROJEKTE (REGIONALNE, KRAJEVNE IN ZAZIDALNE PROJEKTE TER DAJANJE LOKACIJ), PROJEKTE SPLOŠNE ARHITEKTURE, SPECIALNE PROJEKTE ZA MLEKARNE, STATIKO ZA VSE VRSTE KONSTRUKCIJ TER VISOKIH IN NIZKIH GRADENJ

TOVARNA USNJA - KAMNIK

**SPECIALIZIRANA TOVARNA
ZA IZDELAVO
SVINJSKEGA USNJA**

IZDELUJE SVINJSKO GALANTERIJSKO USNJE V SVETOVNO ZNANI KVALITETI, TAPETNIŠKO USNJE, VSE VRSTE SVINJSKE PODLOGE IN CEPLJENCE,

NOVITETE:

**RELAX IN SVINJSKI
BOKS V RAZNIH
BARVAH
ZA OBUTEV**

ŠODOBNO ŠREDSTVO
ZA
NEGO LAS

POLEŽE MEHKE
STRŠEČE LASE
OMEHČATRŠASTE

Gorenjska predilnica

SKOFJA LOKA

Telefon št. 231, 232 Skofja Loka
Brzovjav: Skofja Loka
Tek. rač. NB Kranj
607-11/1-374

IZDELUJEMO

mikano bombažno, stanično, melange, 100°/_o barvano stanično in šantung prejo v Nm 16-50/1 in to osnovno, medio, trico, votkovo in flanel vitje. Vigogne prejo od Nm 6-12, kakor tudi sukano prejo na Wc formatu, x motkah in predenih

VSI NASI IZDELKI SO PRIZNANE KAKOVOSTI!

„ELEKTRONABAVA“

Podjetje za uvoz elektroopreme in elektromateriala, nakup in prodaja proizvodov elektroindustrije FLRJ

Ljubljana, Resljeva 18-II

Telefon: 31-058, 31-059, telegram: Elektronabava Ljubljana
Skladišče: Črnuče tel. 382-172

dobavlja ves električni material iz uvoza in domačega trga

SLOVENIJA VINO

Ljubljana, Frankopanska 11

nuči za izvoz
in domači trg

kvalitetna namizna in steklenična vina, slivovko, Wine's Brandy, Vermouth, Extra Bacchus

Priporočamo se za obisk v naši trgovini na Cankarjevi cesti 6 in točilnici v Šentvidu pri Ljubljani.

Tobačna tovarna-Ljubljana

IZDELUJE

cigarete za Vaš okus, znanstveno analizirane,
izdelane iz najboljših vrst tobaka, okusno
pakirane

POSLUŽITE SE ODLIČNIH PROIZVODOV PODJETJA

ŠUMI

tovarne bonbonov,
čokolade
in peciva
v Ljubljani

Nad kvaliteto naših proizvodov
ne boste nikdar razočarani!

TRGOVSKO PODJETJE ZA IZVOZ IN UVOZ

TEHNO-IMPEX

Telefon: 23-915

Teleprinter: 03-190

Ban. račun: 600-11-1-674

Ljubljana,

Beethovnova 21/I

tiskarna

toneta tomšiča

LJUBLJANA

GREGORČICEVA 25 a

Telefoni: 20-552

22-990

22-940

NOVI DKW-JUNIOR

741 ccm, 34 KS, tricilindrski dvotaktni motor, vse brzine sinhronizirane, hidravlične zavore, poraba goriva 7,3 l/100, mešanica 1:40, servisni pregledi na vsakih 7500 km.

V prostorni karoseriji so 4 udobni sedeži, obsežni prtljažni prostor. Naprava za gretje in hlajenje omogoča v vsakem letnem času prijetno vožnjo.

Vozilo je zelo ekonomično ter nudi izredno sigurnost pri vožnji.

Servisna služba in nadomestni deli zagotovljeni.

Vsa pojasnila

»Autocommerce« Ljubljana,

Trdinova ulica 4

 SATURNUS

POSREDOVNA PREDLOVALNA INDUSTRIJA, EMBALAŽA-AUTOPREPARA, LJUBLJANA

proizvaja:

raznovrstno pločevinasto embalažo za prehransko, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine —
artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, igrače, razpršilce itd. —
dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, zgoščevalke, avtoogledala, žaromete, zvonce in zgoščevalke za bicikle —
elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje —
litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice

Lasnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani.
Predstavniki: Smiljan Banec. Urednik: Mirja Sarabon. — Tisk časopisnega
podjetja »Dejlo«, — Vsi v Ljubljani.